

Quaderns de Bibliografia

BIBLIOGRAFIA VALLMOLLENCA IX

per Antoni Gavaldà Torrents

Paraules clau: bibliografia local, municipi del Camp de Tarragona, sèrie de publicacions, Vallmoll

Resum: La bibliografia de Vallmoll és una recopilació sistemàtica, comentada i crítica, si s'escau, de les diverses publicacions que han aparegut en qualsevol vessant de l'àmbit de la recerca i que citen entre les seves pàgines el nom de la vila de Vallmoll. Les referències inclouen la localització del material a la biblioteca o arxiu i les pàgines on es troben les referències.

Abstract: The bibliography of Vallmoll is a critical, commented and systematic compilation of several publications related to research which mention the name of Vallmoll. The references include the location in the library or archives and also the pages where they appear.

El treball de la bibliografia de Vallmoll, numerada correlativament a partir de l'1, arriba en aquesta entrega al 626 i fineix al 675. L'ordre de les entrades segueix la mateixa idea des de la seva primera entrega, el llunyà 1984, al número 5 de *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, reformulada al número 9, el maig del 1986. Els epígrafs que hi surten ressenyats passen per tres grans eixos: A.- Monografies i altres treballs locals; B.- Llibres i articles escrits per vallmollencs, tinguin o no relació amb la temàtica local; i C.- Bibliografia general. Alhora, d'aquest darrer, hi ha fins a vuit subdivisions més concretes amb aquests enunciats: C1. Diccionaris, nomenclàtors, biografies i treballs que aporten dades i fets generals; C2. Medi físic i demarcació territorial; C3. Medi humà i poblacional; C4. Agricultura, indústria i sectors econòmics; C5. Art; C6. Festes i costums; C7. Religió i religiosos; i C8. Història global. En aquesta entrega cal consignar unes noves sigles a les ja clàssiques per trobar els llibres. És el cas de:

AHCR: Arxiu Històric Comarcal de Reus

BCRV: Biblioteca del Centre de Recursos de Valls

BFCEPT: Biblioteca de la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia de Tarragona, com a complement de BEMT (Biblioteca de l'Escola de Mestres de Tarragona)

BIEI-Ll: Biblioteca Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida

CC-B: Cartoteca de Catalunya. Barcelona

HCT: Hemeroteca Caixa Tarragona

A.- Monografies i altres treballs locals

626. BENET i OLLÉ, Josep M.: “Els Argentona, Vallmoll i el Pedrós”, a *Historia et documenta*. Núm. 3. Ed. Arxiu Històric Comarcal. Valls, 1996. 157 pàgs. (pàgs. 9-26)

Loc. sencer (BCRV)

Tal com s’anuncia a la introducció, l’article, amb bon aparell documental, vol donar a conèixer l’evolució dels Argentona, posseïdors del senyoratge de diverses propietats a la baronia de Vallmoll, composta, a més de la població, per les veïnes de Bràfim, Nulles i els seus llogarets dispersos. A l’estudi s’hi citen alguns topònims de la vila ben vius i que apunten d’on provenen. El treball s’endinsa en la relació que tingué aquesta rama ennoblida amb les propietats de l’arreplec de cases del Pedrós de Vilabella.

627. FUGUET SANS, Joan: “La comanda hospitalera de l’Hospitalet de Vallmoll (Puigpelat)”, a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l’Alt Camp 35*. Ed. Institut d’Estudis Vallencs. Valls, 1999, 108 pàgs. (pàgs. 3-21)

Loc. pàgs. sencer (BIEV)

Treball de bona factura, com aquells als quals ja ens té acostumats l’autor. En conjunt reporta una mica més de llum sobre el convent hospitaler de Vallmoll, el qual, malgrat dur aquest nom, era situat al poble de Puigpelat, com sigui que aquesta població era subsidiària de la vila vallmollenca. La quàdra de Puigpelat, en terminologia de l’època, conjuntament amb la comanda de l’Hospitalet, nom que rep també el torrent a les seves immediacions, implicaren una dependència vers Vallmoll, com a nucli central en poder del comte. Tot i la imprecisió de saber, ara per ara, el moment

en què l’orde de l’Hospital va tenir drets sobre els territoris de Vallmoll, la primera notícia es remunta al 1184. Els conflictes entre els hospitalers i el baró de Vallmoll van ser freqüents, ja que els primers no acceptaven la intervenció del baró en el tema de justícia, motiu pel qual les baralles van esdevenir constants. El treball es complementa amb un apèndix documental que corrobora el precedent.

628. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: “Bibliografia vallmollenca, VI”, a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l’Alt Camp 25*. Ed. Institut d’Estudis Vallencs. Valls, 1994, 112 pàgs. (pàgs. 49-66)

Loc. sencer (BPV)

Treball que és continuació del núm. 5 en el que hi ha unes fitxes breus del que surt publicat de Vallmoll o escrit per persones de la vila. En aquest número hi ha inclosos des del 476 fins al 525.

B.- Llibres i articles escrits per vallmollencs, tinguin o no relació amb la temàtica local

629. CUSIDÓ i VALLVERDÚ, Teresa Antònia: “El moviment natural de la població. Una font per a l’estudi de la dinàmica poblacional”, a *Historia et documenta*. Núm. 3. Ed. Arxiu Històric Comarcal. Valls, 1996. 157 pàgs. (pàgs. 61-95)

Loc. sencer (BCRV)

Primera part d’un estudi metodològic que s’anuncia més ampli respecte a la font estadística de població que permet contrastar, comparativament, el volum de naixements, defuncions i matrimonis d’un lloc o espai concret. En aquest estudi se senten les bases sobre els orígens de la font, els conceptes que es fan servir i la informació que proporciona.

630. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "Notes i ressenyes: *L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII*, de Josepa Cardó i Soler", a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp 4*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1982, 111 pàgs. (pàgs. 95-97)

Loc. sencer (BIEV)

Crítica del magnífic llibre de la Dra. Cardó, el qual va representar en el seu moment un punt d'avanç per a la geografia del Camp de Tarragona, en la temàtica d'evolució dels conreus i la seva incidència poble a poble. L'estudi, model de treball rigorós, exhaustiu i suggerent, extreu relacions dels canvis que succeeixen al Camp en temàtica agrícola de conreus i permet confrontar, amb tota la seva amplitud, els avatars que esdevenen a les zones planes i muntanyenques.

631. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni; MAYAYO ARTAL, Andreu: "L'escola com a aprenentatge cooperatiu", a *Actes*

del Primer Simposium sobre l'Ensenyament de les Ciències Socials. Eumo Editorial. Vic, 1988. 520 pàgs. (pàgs. 135-145)

Loc. sencer (BFCEPT)

Treball orientatiu per als mestres i professors de Ciències Socials en general, agafant com a eix d'anàlisi el fenomen cooperatiu. S'hi articulen cinc blocs: el concepte de cooperativisme; la societat en què es mou el cooperativisme agrari; el funcionament del sistema cooperatiu; l'aplicació del cooperativisme a l'escola rural; i les fonts de treball a l'àrea, amb suggeriments metodològics.

632. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "El Josep Tarradellas que vaig conèixer", a *Llum*. Barberà de la Conca, 1988, 24 pàgs.

Loc. pàg. 23 (BIEV)

Relat parcial de les vivències que l'autor va tenir amb el president de la Generalitat, des de la vessant educativa a la històrica.

El president Tarradellas va presentar el 1986 el llibre *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*, a la seu de la Diputació a la plaça de la Font de Tarragona. Detall de l'acte. (Foto: Chinchilla-Tarragona)

633. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "El Primer Simpòsium sobre l'Ensenyament de les Ciències Socials", a *L'Avenç*. Revista d'Història. Barcelona, juny de 1988, Ed. L'Avenç. 66 pàgs. (pàgs. 58-59)

Loc. sencer (BPV)

Article on es fa una valoració del que succeí al primer simpòsium català referit a com ensenyar les Ciències Socials. Les ponències i comunicacions d'alt nivell ajudaren a l'èxit d'una trobada que es necessitava. Com a punts a recordar s'hi assenyala l'elevada participació de més de 600 professors; el fet que hi participessin des de professors d'Educació Infantil fins a Universitat; la crítica que s'endugué el programa que presentà la Generalitat per vehicular continguts catalans, no precisament per aquests, sinó pel desfasament de voler fer programes inacabables quan el que es treballava en escoles de reforma era l'adequació de continguts, entre d'altres temes d'enorme interès.

634. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "1891. Celebració del centenari de la fundació de les festes", en *Festes Decennals de la Candela 1791-1991 (200 anys de la història d'un poble)*. Ed. Publicacions Alt Camp. Valls, 1987-1988. 224 pàgs. (pàgs. 35-42)

Loc. sencer (BPV)

Treball immers en un llibre fet a parts per diversos autors sobre les Festes Decennals de la Candela de Valls, el qual, en conjunt, va sortir prou reeixit. El que ens ocupa desgrana el que succeí en una societat de l'època que estava marcada per l'estatus personal, circumstància que queda provada amb els bons per als pobres que es repartiren durant les festes, en proporcions d'una de cada cinc persones de Valls. Aquest fet demostra que les

festes eren per a un tipus de societat burgesa però no per a tot el poble, i que l'apèndix de la creació de la Galeria de Vallencs Il·lustres va ser la constatació més visible de l'ostentació vanitosa de classe, de la mateixa manera que succeïa a altres ciutats del país.

635. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la Segona República: una nova forma d'entendre l'ensenyament i la cultura", a *Cultura*. Valls, abril 1989. Núm. 484. Ed. Associació d'Alumnes i Ex-alumnes de l'Escola del Treball. 50 pàgs. (pàgs. 19-25)

Loc. sencer (BPV)

Treball sobre una entitat cultural tirada a la vessant politicosocial on es forjaren homes que donaren molt de joc al seu Valls natal i, alguns, a Catalunya, durant els anys de la Segona República. La publicació determina com va néixer l'entitat, quins estatuts aprovaren i quines activitats feren. El caràcter progressista d'esquerra de l'entitat va significar que per la seva tribuna de debat hi passessin noms destacats que tenien coses a dir, explicant programes i alhora ensenyant a pagesos i obrers, àvids de trobar la pedra filosofal de com canviar un món que els escanyava.

636. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "Balanz de deu anys de recerca a l'Alt Camp", a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp 21*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1992, 120 pàgs. (pàgs. 91-105)

Loc. sencer (BIEV)

Publicació de la conferència del mateix nom que es va impartir per celebrar els vint primers números de *Quaderns de Vilaniu*, amb deu anys d'història a les espatlles. La

xerrada desgranà les vicissituds de la recerca de persones i d'entitats que publiquen, de forma crítica, de manera que alguns autors, revistes i publicacions queden com a embolcall que no aporten res, mentre que d'altres aporten, i molt, amb mèrit rellevant de recerca.

637. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "La història local i comarcal en el disseny curricular català. Aportacions metodològiques i didàctiques", a *I Jornades de Recerca Històrica i Social del Baix Llobregat*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1993. 640 pàgs. (pàgs. 41-64)

Loc. sencer (BFCEPT)

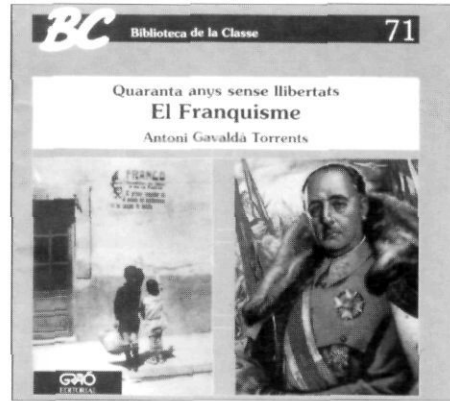
Ponència en la qual s'exposen les principals virtuts d'apropar l'estudi de la història a les fonts primàries de la història local, servint-se'n, per entendre els grans eixos de la història nacional. S'hi defensa que la història local pot esdevenir una immillorable eina per treballar conceptes concrets i per anar a abordar els abstractes amb punts de vista diferenciats del mer llibre de text, insípid i generalment poc atractiu. Alhora, s'hi concreten postures de com el nou professor s'ho ha de fer per saber i per voler abordar un aprenentatge que la Facultat, en general, no els ha donat.

638. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "La premsa republicana a les comarques de Tarragona. Propostes de treball", a *Gazeta. Actes de les Primeres Jornades d'història de la premsa*. Núm. 1. Ed. Societat Catalana de Comunicació. Barcelona, 1994. 394 pàgs. (pàgs. 203-218)

Loc. sencer (BIEV)

Comunicació que mostrava l'estat de

la investigació dirigida pel signant, per tal d'escorcollar la localització de la premsa republicana a les comarques de la província de Tarragona i per fer-ne un estudi del mateix calibre per a cada capçalera. D'aquest treball, en sorgí una publicació, que finançà la Diputació de Tarragona. Pel volum de la recerca van col·laborar-hi més d'una trentena d'estudiosos i d'historiadors.

Portada del llibre *El franquisme*, adreçat a escolars de secundària

639. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: *El franquisme. Quaranta anys sense llibertats*. Col·lecció Graó. Núm. 71. Ed. Graó. Barcelona, 1994. 64 pàgs.

Loc. sencer (BFCEPT)

Llibre divulgatiu del període franquista a nivell de Catalunya dirigit a escolars de secundària, sobretot. El llibre forma part d'una prestigiosa col·lecció didàctica que posa a l'abast dels alumnes textos i interpretacions històrics, amb un llenguatge planer i amb propostes de treball per fer de la història una matèria que arrelhi i fructifiqui.

640. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: "Les eleccions al Parlament de Catalunya segons els adolescents de Valls i l'Alt Camp", a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp* 27. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1995, 108 pàgs. (pàgs. 29-43)

Loc. sencer (BPV)

Treball de caire sociològic per captar aspectes de la intenció de vot dels escolars de Valls i comarca—381 en total—en edats

compreses entre els 12 i els 16 anys, respecte a les eleccions del Parlament de Catalunya del 1992. A l'anàlisi s'hi demandava la predisposició a votar, el refús que generen els partits polítics i el perquè, la coneixença del vot del pare i de la mare i la possible coincidència, i l'atracció dels polítics que s'hi presentaven, etc. En conjunt s'hi detectava el fracàs de la família i de l'escola a formar alumnes participatius, conscients i compromesos en el vessant polític.

Acte electoral de presentació de la llista de Convergència i Unió, a Vallmoll, a les municipals del 1999. Els resultats significaren l'obtenció d'un regidor.

(Foto: R.J. Martínez-El Pati)

Les eleccions, amb el vot lliure i secret, és el màxim exponent de la democràcia participativa. La fotografia capta la instantània de la llista d'Iniciativa per Catalunya-Els Verds a Vallmoll, a les eleccions municipals del 1999. Obtingueren un regidor.

(Foto: R.J. Martínez-El Pati)

C.- Bibliografia general

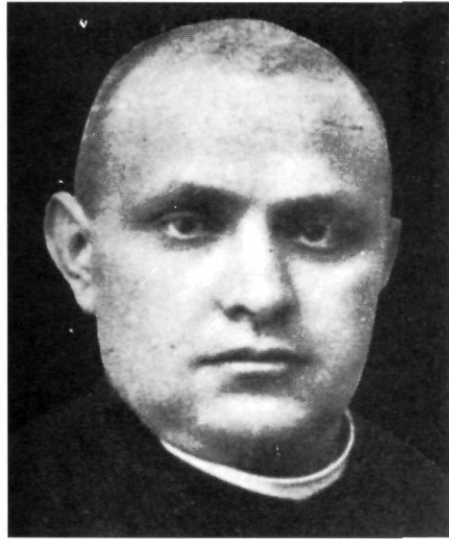
C1. Diccionaris, nomenclàtors, biografies i treballs que aporten dades i fets generals

641. DD.AA.: *Alcover, una història*. Ed. Centre d'Estudis Alcoverencs. Alcover, 1997, 362 pàg.

Loc. pàgs. 25, 29, 55, 60, 69, 110, 176, 191 i 211 (BIEV)

Com es pot veure hi ha diverses cites que parlen de Vallmoll. Algunes ja havien estat publicades, com l'assentament humà als Garràfols, que es concreta cronològicament segurament pels volts del s. IV aC. També surt la cita de l'església de Vallmoll en la butlla d'Anastasi IV del 1154 i una referència del castell. En el tema del mercat d'Alcover se cita que el 1174 ja en tenia i, seguint d'altres autors, que el 1228 se sap que hi havia comerç amb Vallmoll. Una notícia interessant són les relacions del s. XVI en les quals algun alcoverenc anava a buscar diners a algú de Vallmoll i la que un terratinent fort de la vila, al segle XVIII, era vilatà vallmollenc. Surt també la referència del cantó d'Alcover com a unitat administrativa en un moment concret del segle XVIII i del qual Vallmoll hi era adscrit. També apareix que a la tercera carlinada del XIX s'organitzen vuit companyies, quatre de les quals paraven a Alcover, i dues a Vallmoll i a la Riba, respectivament.

642. MONTROYA ABAD, Brauli: "Variabilitat i prestigi en el català de Valls i l'Alt Camp", a MONTROYA ABAD, Brauli; PALACÍN i ARTIGA, Albert: *Variabilitat i prestigi en el català de Valls i l'Alt Camp*; Marc Fusté, *Marquet de la Dona, i els seus balls parlats*. Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 1993. 268 pàgs. (pàgs. 13-160)

Antoni Maria Alcover i Sureda, eclesiàstic, lingüista, folklorista i publicista, va ser un dels autors més polèmics d'inici de segle en matèria lingüística. Va ser president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, però se'n desmarcà pel xoc que va tenir amb alguns dels seus membres. En un dels constants viatges al Principat recollí informació de Vallmoll. (Foto: GEC. Vol. 1, pp. 471)

Loc. pàgs. 49-52, 66 i mapes (BIEV)

Estudi detallista de les variants del català parlat a Valls i a l'Alt Camp. En els antecedents dels estudis cita mossèn Alcover, el qual, el 1902, va recollir informació de diversos pobles entre els quals hi havia específicament Vallmoll, i el de Recasens, el qual entre el 1976 i el 1980 va entrevistar persones de la vila per idèntica comesa. Sobre el treball d'aquest darrer cita la població com a zona de convivència de la *e* oberta i de la *e* tancada. Tanmateix, l'autor del treball cita l'aspecte que la [z] oriental és [dz] en els entorn fònics de principi absolut i postconsonàntic, però alhora també es troba la variant africada en contextos intervocàlics com el de *corregir*, recollit a Vallmoll, assenyala, en moltes persones.

643. OLESTI TRILLAS, Josep: *Diccionari biogràfic de reusencs*. 2 vols. Ajuntament de Reus. Reus, 1991. Vol. I, A-L: 400 pàgs.; Vol. II, M-Z, pàgs. 401-780.

Loc. Vol. I: pàg. 56; Vol. II: pàgs. 415, 472, 496, 508, 513, 604 i 686 (AHCR)

Hi ha cïtes que han sortit ja diverses vegades publicades, però que no per això desmereïxen. Seria el cas de les publicades al *Diccionari Biogràfic de Artistas de Catalunya* de Ràfols —ressenyat en el seu moment—, on se cita el reusenc Josep Arandes, mestre argenter del s. XVIII, el qual va ser autor d'un calze per a la nova parròquia de Vallmoll, pel qual cobrà 33 lliures i dos sous; del també reusenc Palmerola, al s. XIX, el qual va fondre la campana de l'ermita del Roser aprofitant les restes de la que hi havia, malmesa durant la guerra del Francès, de 1808 a 1814; o del pintor retauler Cosme Viver, suposat de Reus, el qual el 1562 va concordar amb els jurats de Vallmoll la pintura per a l'altar de l'església parroquial, pel que sembla dedicat a la Verge de l'As-

Àngels Ollé, el 1994, va ser la pregonera de la festa major de Vallmoll, al Centre Cultural. Dissertà sobre el conte *El sabateret de Vallmoll*

sumpció, avui desaparegut. També hi és citada la monja M. Antònia París Riera, nascuda de forma circumstantial a Vallmoll i ressenyada diverses vegades en aquesta bibliografia.

A aquests s'hi sumen notícies d'altres persones com el cas de Silvestre Mulet Gavaldà, fill de l'espardenyer de Vallmoll, Josep Mulet. El referit Silvestre hi és col·locat per haver escrit, representat —al teatre Odeon de Barcelona— i editat drames en vers; M. dels Àngels Ollé Romeu, en qualitat d'escriptora de contes i didacta, filla de Josep M. Ollé Farreny, de Vallmoll; o el corredor masorenc Joan Segarra Musté, el qual començà una carrera en el ciclisme que hauria pogut ser més brillant si els seus pares l'haguessin deixat, pel fet que la primera cursa que guanyà va ser la de la festa major de Vallmoll; i Andreu Marimon (Vallmoll 1797-Reus 1873), religiós, el qual va ser prior de Reus, i deixà d'exercir aquest càrrec el 1833, a conseqüència de la tensió política.

644. SOLÀ i GUSSINYER, Pere: *Itineraris per la sociabilitat meridional catalana. L'associacionisme i la cultura popular a la demarcació de Tarragona (1868-1964)*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1998, 527 pàgs.

Loc. pàgs. 29, 217 i 236-237 (BIEV)

En aquest llibre-inventari d'associacions de la província de Tarragona s'hi escola, sobretot, l'índex de les associacions guardades al govern civil de Tarragona traspassades, fa uns anys, a l'Arxiu Històric de Tarragona. Altrament, de Vallmoll cita una mort ja estudiada d'un excaporal del sometent montblanquí, el qual va ser cosit a trets a la cuneta l'agost del 1936. També copia l'any d'arrencada de la societat agrícola de Vallmoll, que no és cap altra que el 1896.

En la relació de l'arxiu tarragoní assenyalada les següents associacions, 14 en total: el Sindicat de Treballadors del Camp, Treballadors Agrícoles, Germandat de Sant Antoni Abat, Filles de Maria, Confraria dels Dolors, Associació de Caçadors El Terror Blanc, Comitè Republicà, Josefines Teresines de Sant Josep, Apostolat de l'Oració, Sala Parroquial, Familiar Recreativa, Unió Agrícola, Centre Agrícola i Sindicat Agrícola.

C2. Medi físic i demarcació territorial

645. AA.DD: *A vol d'ocell*. El Pati-Hermes Comunicacions, SA. Valls, 1999. 248 pàgs.

Loc. pàgs. 95 i 107. Fotografia 112-113 (BIEV)

Llibre excessivament desigual de resultats a causa dels diversos autors que

configuren l'obra, presenta, per part d'alguns, notícies de Vallmoll ja publicades amb anterioritat. Jaume Agudé escriu sobre els km² del terme, el % de les terres cultivades i el % de vinya extret del magnífic treball de la professora Cardó, i de la reculada de la plantació per l'efecte de la fil·loxera. Marcel Banús s'endinsa en el conreu de l'avellana, de la qual quatre pobles de la comarca són els principals productors. La fotografia de Vallmoll, com totes des de l'aire, excel·lent.

646. *Arquitectura del Camp*. Guia. Centre de Documentació de la Demarcació de Tarragona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Ed. COAC. Demarcació de Tarragona. Autoritat Portuària de Tarragona. Tarragona, 1995. 372 pàgs. + mapa.

Loc. pàgs. 53, 136, 152, 166, 173, 357-358 i 365 (BIEV)

Fotografia de Vallmoll des de l'aire, publicada al llibre *A vol d'ocell*. Setmanari *El Pati*. Valls, 1999, pp. 112-113. (Foto: Andreu Puig-El Pati)

Bona guia del Camp de Tarragona on es desgrana l'arquitectura més rellevant. S'hi descriuen 10 blocs, desiguals de tractament: els llocs, la comunicació, l'aigua, el culte, la defensa, la producció i treball, els equipaments, les institucions, l'espai públic i les residències. Vallmoll hi surt representat com a poble de camí amb una fotografia aèria, amb una fotografia del castell enrunat i, sobretot, amb fotografia i plànol de l'ermita del Roser.

647. CASASSAS, Anna M.; MONTANER, M. Carme: *Cartografia de Catalunya*. Catàleg general de la Cartoteca de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Barcelona, 1992. 436 pàgs.

Loc pàg. 390 (CC-B)

Entre la citació dels mapes hi ha el número 1.049, referit a Vallmoll. Es tracta del "Plan de Vallmoil" en edició facsímil, a escala 1:4.000 aproximadament, de mides 11 x 16 cm. Diu que és el que va fer Beaulieu el 1668, tot i que el que ells tenen se suposa que és del 1707.

C3. Medi humà i poblacional

648. GUAL i VILÀ, Valentí: "Les crisis demogràfiques de la primera meitat del segle XVIII a la Conca de Barberà", a *Aplec de Treballs 12*. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1994, 210 pàgs. (pàgs. 105-123)

Loc. pàg. 113 (BIEV)

Aporta una notícia de la tesi d'Olivé no publicada, i diu que el flagell de 1720, conegut com la pesta de Marsella, va tenir molta repercussió a la població. Així, de l'any 1719 al 1722 van ser posades a la tomba 206 persones, de les quals un 47% eren adults i un 53% albat.

649. GUAL i VILÀ, Valentí: "Les crisis demogràfiques del període 1751-1815 a la Conca de Barberà", a *Aplec de Treballs 15*. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1997, 192 pàgs. (pàgs. 17-53)

Loc. pàg. 24 (BIEV)

Aporta una notícia de la tesi de Francesc Olivé, no publicada, assenyalant que aquest ha documentat casos de pigota a Vallmoll, el 1763-64.

C4. Agricultura, indústria i sectors econòmics

650. CASANOVAS i PRAT, Josep: "La Mancomunitat de Catalunya i el foment del sindicalisme agrari (1919-1923)", a *Solidaritats pageses, sindicalisme i cooperativisme*. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 1998. 798 pàgs. (pàgs. 395-415)

Loc. pàg. 402. (BIEI)

Hi ha una cita del Sindicat Agrícola de Vallmoll, del 1920, extreta de la revista *Agricultura*, en la qual el referit sindicat, conjuntament amb altres de la comarca, era adscrit a la Federació Agrícola de l'Alt Camp de Tarragona, entitat presidida per Pau Robert, del Sindicat Agrícola de Vila-rodona.

651. GARCÍA i CAZORLA, Clara; MUIÑOS i VILLAVERDE, M. Jesús: *Aproximació al sector de la pell a Valls (segles XVI-XIX): la difícil transició de la manufactura gremial als tallers industrials*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1994. 160 pàgs.

Loc. pàgs. 22 i 42 (BIEV)

Una cita és de la comptabilitat de la carnisseria de la vila de Valls; hi trobem que el 1773 el majoral comprà moltons per sacrificar, a Vallmoll, entre d'altres pobla-

cions. L'altra correspon a inicis del 1800, quan s'havia de connectar el port de Tarragona amb Lleida. Se cita el camí de Vallmoll com un dels més importants pel volum de carros que mercadejava.

652. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni; SANTESMASES OLLÉ, Josep: *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles (1917-1992)*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1993. 256 pàgs.

Loc. pàgs. 21, 25-26, 38 i 79 (BPV)

Les referències de Vallmoll són del tot anecdòtiques en un llibre que se centra sobretot en les cooperatives agrícoles de Nulles. S'hi indica els inicis de l'associacionisme agrari a Vallmoll; la terrible pedregada del 1915 que devastà el terme, fet que implicà que es demanés la condonació de la contribució; l'escrit de Pere Sagarra *Peret de Sagarreta*, signant com a Anteo, sobre els fets que succeïren a Tarragona el 1932 en la manifestació de pagesos de les comarques de l'Alt Camp i la Conca principalment; i una notícia tangencial del recitor que ho fou de Vallmoll, Josep Hortet.

653. HERAS CABALLERO, Pedro Antonio; MAS ARRONDO, Carlos: *Viticultura i fil·loxera a l'últim terç del segle XIX. El cas de les comarques de Tarragona*. Ed. Virgili, editor. Tarragona, 1994, 108 pàgs.

Loc. pàgs. 30 (BCRV)

Parlen de les hectàrees de conreu del terme, de les hectàrees de vinya i dels hectolitres de vi per hectàrea, amb dades que sempre s'han de prendre amb reserva, ja que sovint no canvien gaire amb els anys, per deixadesa de la mateixa font receptora o del propi pagès a declarar la realitat. Sigui com sigui les dades ens di-

uen que a Vallmoll, de les 1.211 ha conredades al terme, se'n conreaven 854 de vinya el 1876 i idèntica quantitat el 1884 i només 728 el 1892. Sobre el rendiment, aporten que el 1876 era de 9 hl per ha, per pujar als 15 hl el 1884.

654. IBARRA OLLÉ, Ricard: "El Sindicat Agrícola d'Alió i el seu celler cooperatiu: la culminació de l'associacionisme alionenc", a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp* 34. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1998, 132 pàgs. (pàgs. 43-85)

Loc. pàgs. 43, 47 i 49. (BIEV)

Complement de notícies ja publicades, com que la Societat de Vallmoll és del 1896 o que el Centre Agrícola i la Unió Agrícola de Vallmoll, el 1907, participaren en l'elecció de set vocalies del Consell Provincial d'Agricultura i Ramaderia de la demarcació.

655. SANTESMASES i OLLÉ, Josep: *Els arrendaments municipals del segle XVIII a Vila-rodona. Testaments municipals de Vila-rodona segles XVII-XIX*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1995. 192 pàgs.

Loc. pàgs. 12 i 62-63 (BIEV)

Al primer treball del llibre, l'autor hi fa les referències sobre Vallmoll. S'hi indica que a l'Antic Règim, a Vallmoll, el comú de la vila o ajuntament arrendava la premsa de lliura i el vintè, a fi i efecte d'obtenir ingressos per a les arque municipals. Tanmateix assenyala que el comú de Vila-rodona arrendà al de Vallmoll la premsa de lliura per a moldre l'oli i en fixà les condicions, que eren que a cada peu calia donar-li tres premsades, una en sec i les altres dues amb aigua calenta, posant dues casses d'aigua calenta a cada cofí.

656. SOLÀ i GUSSINYER, Pere: "Un instrument per a l'estudi del cooperativisme català al medi rural i urbà: l'«Atlas cooperatiu» de Rafael Celada", a *Solidariats pageses, sindicalisme i cooperativisme*. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 1998. 798 pàgs. (pàgs. 537-579)

Loc. pàg. 565.

Surt ressenyat el Sindicat Agrícola Cooperativa Agrícola (i Caixa Rural) de Vallmoll, confrontant l'*Atlas cooperatiu* de Celada amb les dades de Solà.

C5 Art

657. MATA DE LA CRUZ, Sofia: "El pintor montblanquí Cristòfor Hortonedà (actiu entre 1586-1624)", a *Aplec de Treballs 12*. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1994, 210 pàgs. (pàgs. 77-103)

Loc. pàgs. 80, 92, 95 i 97 (BIEV)

Hortonedà, pel que sembla, va pintar el 1608 el quadre *Fugida a Egipte*, compartiment del retaule del Sant Nom de Jesús, per a l'església de Vallmoll. (Extret d'*Aplec de Treballs* núm. 12. CEGB. Montblanc, 1994, p. 97)

Treball que sintetitza el conegut sobre el pintor Hortonedà. De Vallmoll, va rebre l'encàrrec de la suposada taula que va pintar el 1608, *Fugida a Egipte*, compartiment del retaule del Sant Nom de Jesús, dipositat al Museu Diocesà de Tarragona, el 1914, procedent de la parroquial. S'assenyalen detalls curiosos com que el 4 d'agost de 1608 el pintor cobrà 130 lliures i 2 diners dels jurats de Vallmoll, reconeixent haver-los cobrat pel seu treball en un retaule dedicat al Sant Nom de Jesús. Part de la quantitat l'havia rebuda en espècies: carn i una mesura (cortera) de blat, aspecte que fa suposar a l'autora de l'article que aquesta vianda li devia haver estat subministrada a Vallmoll mentre pintava. A continuació s'hi detallen aspectes de contrast amb un quadre del mateix nom realitzat a Montblanc, en punts com Maria, amb l'infant als braços, rialler, muntada sobre una somera conduïda per l'àngel; turons coronats per unes construccions que poden ser identificades amb un obelisc i el Panteó de Roma; les tonalitats grisenques com a paisatge de fons i del cel; etc.; i, tanmateix, aspectes que no surten en un dels dos quadres posats a col·lació i contrast. Una fotografia il·lustra l'explicació.

658. TRENCHS i MESTRE, Miquel: "Cultura: índex de monografies", a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp 25*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1994, 112 pàgs. (pàgs. 3-47)

Loc. pàgs. 36 i 42 (BPV)

En la magnífica relació d'articles més interessants apareguts a la revista *Cultura* recopilats per Miquel Trenchs, hi ha dues cites concretes d'autors coneguts que parlen de Vallmoll. Una és de Pere Català i Roca que dóna detall respecte d'un quadre que representa sant Agustí, bisbe i doctor, que es troba a l'ermita, i l'altre de Daniel

Ventura i Solé, el qual justifica, respecte del mateix quadre, que no és pas sant Agustí sinó sant Ermengol.

C6. Festes i costums

659. GARRICH, Montserrat; VIÑALES, Anna: *El Ball del Patatuf: La pervivència d'una dansa*. Quadern de la Festa Major. Santa Tecla 11. Tarragona, 1996. 44 pàgs.

Loc. pàgs. 5, 6, 13, 15 i 16 (HCT)

S'explica d'on provenen les fonts de la música i la coreografia de la dansa ballada a Vallmoll per la Festa Major. En l'actualitat es diu que es balla a Tarragona, Viladecans i Vallmoll. S'assenyala que a la comarca es ballava, abans, també a Valls.

C7. Religió i religiosos

660. AGUADÉ i SORDÉ, Jaume: "Consueta de l'església parroquial de Santa Maria de Puigpelat (l'Alt Camp). Estudi històric, lingüístic i costumista", a *Anuari 1992-1993 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1997. 320 pàgs. (pàgs. 83-136)

Loc. pàgs. 85 i 128 (BIEV)

La primera anotació on hi surt Vallmoll repeteix l'escrit que l'església de Puigpelat era sufragània de la parròquia de Vallmoll fins el 1579. A la consueta explica com arribaven els sants olis a Puigpelat, dient que provenien de l'ermita de la Mare de Déu del Roser de Vallmoll.

661. DOMINGO BLAY, J.M.: *La Prioral de Sant Pere de Reus*. Excm. Ajuntament de Reus. Reus, 1997. 96 pàgs.

Loc. pàg. 32 i 36 (AHCR)

Surt publicat que el 1825 va prendre possessió de la prioral reusenca l'eclésià-

tic, fill de Vallmoll, Andreu Marimon. En la seva vida va obtenir el doctorat en Sagrada Escriptura al seminari conciliar de Tarragona, on guanyà una càtedra de la mateixa assignatura. Posteriorment va ser prior de Reus en un període atzarós. El 1833 va deixar el càrrec pel fet que la tensió política havia augmentat.

662. SABATÉ i BOSCH, Josep M.: "L'arxiu eclesiàstic com a font de la història total" a *Historia et documenta*. Núm. 2. Ed. Arxiu Històric Comarcal. Valls, 1995. 127 pàgs. (pàgs. 97-127)

Loc. pàgs. 121-127 (BCRV)

Explicació repetitiva de l'evolució econòmica de diferents esglésies de l'Alt Camp. La de Vallmoll sembla que patí minses oscil·lacions entre el 1795 i el 1804-05.

C8. Història global

663. AGUADÉ I SORDÉ, Jaume: *Joan Rafí Vidal (un heroi de Vilabella), cap dels Malcontents*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1998. 264 pàgs.

Loc. pàg. 79 (BIEV)

Cita la carta de J. Montagut, administrador a Valls dels interessos de Josep-Francesc Ixart, en el qual detalla una de les facècies de Rafí a Valls. A la missiva s'hi diu que en la disputa uns van prendre cavalls per escapar-se, i foren agafats a Vallmoll i, finalment, retornats a Valls.

664. ALBERT I CORP, Esteve: *Ramon Berenguer III, el Gran*. Col·lecció Episodis de la Història. Rafael Dalmau, editor. Barcelona, 1972. 56 pàgs.

Loc. pàg. 14 (BIEV)

Parla del 1079, pel qual Ramon i Berenguer es repartien la ciutat de Barcelona, amb terres, castells i cases de la

A Vallmoll s'ha recuperat el Ball del Patatuf gràcies a l'agrupació El Moll. Components del ball, el 1996, a Vila-seca, a les portes de l'església, a la Trobada de Danses Vives. (Foto: Joan Perelló)

Ball del Patatuf de Vallmoll, a Montserrat, a l'Aplec de Pentecosta (Foto: Joan Gavalrà)

rodelia. Entre aquestes possessions hi surt Vallmoll i els seus alous, però cal convenir que aquest no és el Vallmoll del Camp de Tarragona, sinó Vallmoll del Penedès, el qual ha generat confusió sovintejada en el gremi.

665. ANGUERA, Pere: "El catalanisme a les comarques meridionals", a *Del Reus contemporani. Fragments d'història*. Edicions del Centre de Lectura. Reus, 1998. 196 pàgs. (pàgs. 155-158)

Loc. pàg. 155 (BIEV)

És el mateix treball comentat al núm. 607 ("Bibliografia vallmollenca VIII"), incorporat a un llibre de treballs dispersos. Cita un vallmollenc assistent a l'assemblea catalanista de Reus de 1893, continuadora de la de Manresa de l'any abans.

666. ARNABAT, Ramon: "El trienni liberal a Vila-rodona i a l'Alt Camp", a *La Resclosa 2*. Centre d'Estudis del Gaià. Vila-rodona, 1998. 112 pàgs. (pàgs. 61-81)

Loc. pàgs. 64, 68, 79 i 80 (AHT)

Aporta la notícia, ja publicada, que Vallmoll va donar suport a la ciutat de Tarragona per tal que esdevingués capital de la província quan es discutí aquest fet a nivell de l'Estat. Explicita també que el 1821 l'ajuntament de Vallmoll i d'altres van trametre un escrit a les Corts, a través de la Diputació catalana, demanant la supressió dels senyorius, aspecte que a tenor de la interpretació del decret de 1811 es posava en quarantena, motiu pel qual el rei es negà a signar-lo fins el 1823. Precisament el 1823, l'autor situa l'aquarterament dels francesos a Vallmoll, entre d'altres pobles, a l'espera d'entrar a Tarragona.

En les conclusions afirma que Vallmoll i altres pobles, englobats en la part meridional i oriental, donaren suport als reialistes, i qualifica, potser molt agosara-

dament per al cas de la vila i per a altres, que era "la zona menys desenvolupada econòmicament" enfront a la part occidental. Finalment, en el quadre 2, assenyalava les pensions atorgades als familiars dels reialistes morts durant el Trienni Liberal, entre els quals n'hi consta un de Vallmoll, sobre una població de 725 habitants, xifra que representava el percentatge d'un 0,7% sobre la població compresa entre els 15 i els 40 anys.

667. BENAIGES BUYÓ, Pere: *La Creu Roja vallenga dins la nostra societat (1909-1980). Vivències i records*. Institut d'Estudis Vallengs. Valls, 1996. 224 pàgs.

Loc. pàg. 83 (BIEV)

Al parlar del temps de guerra dels Tres Anys assenyalava l'existència d'un polvorí al camí vell de Vallmoll, o camí del Roser.

668. BORRUEL LLOVERA, Anna: *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741-1821)*. Ed. Institut d'Estudis Vallengs. Valls, 1998. 616 pàgs.

Loc. pàgs. 120, 305-306, 419, 448-450, 557 i 597 (BIEV)

Catàleg de documents guardats pel traspasat Pauü Gonzàlez, impressor i polític valleng. La vila de Vallmoll surt ressenyada en aquesta documentació en diversos fets: 13-9-1792, informe d'un jove de Bràfim que s'havia escapat de la presó de Vallmoll; 13-7-1795, carta de Ramon Fàbregas, de Tarragona, des de Vallmoll, demanant a Veciana la presència d'uns mossos per poder aconseguir la captura d'uns delinqüents; 3-12-1796, missiva de fra Francisco Porta a Felip Veciana, on surt citat el rector de la vila; 1797, relació de detinguts que queden en poder del batlle de Montblanc, en la qual hi ha un tal Torres que havia robat a Vallmoll i que

aquest mateix junt amb Rosich i Vallvert també robaren roba d'una casa de la vila; 1797, aclariment del robatori anterior; 23-9-1799, carta del batlle major de Tarragona sol·licitant al comandant Veciana la col·laboració de les Esquadres per aconseguir la captura d'uns delinqüents que el juliol van occir un pastor de Figuerola i veí de Vilabella al terme de Vallmoll; 28-12-1800, carta del comandant Veciana a Manuel Gutiérrez donant-li informació sobre els delinqüents que assaltaren la parròquia de Tamarit i que eren detinguts a la presó de Valls, els quals eren, entre altres, els vallmollencs Francesc Marimon i Francesc Guasch *Fumat*.

669. PASTOR i BATALLA, Isidre: "El castell-palau de Rodonyà a través dels inventaris *post mortem* de la família Tamarit. Segles XVII-XVIII", a *La Resclosa* 3. Centre d'Estudis del Gaià. Vila-rodona, 1999. 142 pàgs. (pàgs. 17-34)

Loc. pàgs. 21 i 22 (AHT)

Bàsicament són referències d'altres obres ja publicades, referides al castell de Vallmoll.

670. RAMON VINYES, Salvador; RICOMÀ VENDRELL, F. Xavier (ed. a cura de): *Índex Vell. Índex dels documents de l'arxiu de l'Arquebisbe 1679*. 1a part. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1977. 294 pàgs.

Loc. pàgs. 93, 131-132, 168 i 208 (BIEV)

Relació de quatre documents on apareixen notícies de la vila de Vallmoll. Un, del 1362, és un jurament del donzell Guillem de Foix de què en el desafiament fet no hi havia intervingut ningú més que Umbert de Barberà. Un segon, del 1319, es refereix a la recomanació de la compra dels castells de Tamarit i de Vallmoll, després

de recaptar la dècima en la diòcesi de Tarragona. S'hi diu que els diners es deixessin el poder del Capítol i de l'arquebisbe Ximeno de Luna, i la compra venia motivada perquè els senyors de Vallmoll havien causat molts danys a les persones i béns de l'arquebisbe i als ciutadans de Tarragona, i a més, els malfactors i lladres no s'hi podrien resguardar. El tercer és del 1370 i el quart del 1414 és un establiment d'un hospitaler.

671. SABATÉ ALENTORN, Jaume: *Torroja del Priorat. Recull històric de la vila*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1997. 325 pàgs.

Loc. pàg. 194 (BIEV)

En el capítol que parla de la Primera República i darrera guerra carlinoliberal indica que, el 1875, un tal Josep Vidal era el cap de la milícia de Vallmoll, compromès amb la causa liberal.

672. SÁNCHEZ REAL, José: *Obra menor IV*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1997. 318 pp.

Loc. pàgs. 279-280 (AHT)

El professor Sánchez Real, en la recopilació d'articles periodístics dispersos en forma de llibre, n'inclou un de publicat el 1993 intitulat "Monpalau, señor de Vallmoll-1500". El referit Monpalau és Benedicte, fill de Berenguer, senyor de la baronia, castell i terme de Vallmoll, com ja s'ha escrit. En l'explicació d'alguns aspectes concrets de Benedicte hi consta que en el testament de 1496 demanava ser enterrat a Vallmoll, cas de morir al castell, a la sepultura de l'església parroquial, a la tomba de la família. Al nou testament de 27 d'agost de 1502 va introduir algunes variants, i morí l'endemà. El 31 d'agost es va fer pública lectura de les últimes voluntats a una sala del castell. Hi assistiren la seva

vídua i hereva Dionísia de Recasens, el batlle, jurats, diverses autoritats de fora vila —per exemple, el governador d'Eivissa, Benet Jalba; el magnífic Lluís Icart, de Torredembarra, etc.— i molts vassalls.

673. SERRA MASDEU, Anna Isabel: *El Rourell des de la Restauració borbònica a la Segona República (1875-1931). Una aproximació històrica*. Ed. Consell Comarcal de l'Alt Camp. Valls, 1995, 225 pàgs.

Loc. pàgs. 52, 61, 86, 145, 162, 204 i 212 Mapa, pàg. 27 (BCRV)

Treball que esdevé la tesina de l'autora on surten diverses referències de Vallmoll. Una és la procedència de les persones de la vila del Rourell, el 1917 i el 1930. Hi constatem que en el primer any ressenyat hi havia 7 persones de la vila de Vallmoll que hi residien, mentre que l'any 1930 només eren 5. Una segona és la notificació del Sindicat Agrícola de Vallmoll a l'alcaldia del Rourell, el 1923, en la qual s'informava de la celebració de nou conferències per part de la Mancomunitat de Catalunya sobre temàtica agrària i ramadera, invitant l'assistència. Una tercera assenyala l'existència de llibres de compliment pasqual. Se cita que els de Vallmoll són els primers que es coneixen de l'arxidiòcesi de Tarragona, redactats entre el 1460 i el 1473. Tanmateix, al parlar de la xarxa del telèfon assenyala el projecte de la Mancomunitat segons el qual la vila quedava inclosa en una línia subcentral. Finalment esmenta la notícia de Josep Iglésies sobre l'aiguat de Santa Tecla del 1874, en què les aigües enderrocaren un parell de molins situats al curs del riu.

674. VALLVERDÚ MARTÍ, Robert: *El Nen de Prades. Un capitost adolescent a la tercera guerra carlina*. Edicions del Centre de Lectura. Reus, 1977. 78 pàgs.

Loc. pàgs. 11 i 46 (BIEV)

Panoràmica del llegendari Pere Balcells i Masgoret, que dirigí diversos escamots carlins per la província de Tarragona. La població de Vallmoll apareix citada perquè el 1874 era fortificada i també perquè el maig del 1872 els carlins de Vallmoll, conjuntament amb molts d'altres pobles, agafaren les armes per organitzar-se militarment.

675. VALLVERDÚ, Robert: "El binomi carlisme-església tarragonina durant la 3a guerra carlina", a *Anuari 1992-1993 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1997. 320 pàgs. (pàgs. 137-159)

Loc. pàg. 157 (BIEV)

L'autor cita el capellà carlí Josep Cisteré i Cisteré, fill de Vallmoll, nat l'any 1839. Explica que el referit capellà passà per diverses parròquies i que tot i que no actuà a la guerra de forma activa va fer proclames polítics a favor dels carlins, motiu pel qual parà amb els ossos a la presó, on trobà la mort el desembre de 1873, a l'edat de 39 anys. Aquesta darrera xifra quedaria per a posteriors revisions si ens atenem al fet que entre la data de naixement i la de defunció s'hi escolen menys anys dels indicats.

Vid. núms. 626-627, 635, 641 i 651